

ÜCRET MATRAHININ BELİRLENMESİNDE ÖZEL (ŞAHİS) SİGORTA PRİMLERİ

Azmi DEMİRCİ
Gelirler Genel Müdürlüğü
Daire Başkanı

1. GİRİŞ:

Gelir Vergisi Kanununun 61 inci maddesinde, “işverene tabi ve belirli bir iş yerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatler” olarak tanımlanan ücretler, vergi sistemimizde esas itibariyle gerçek usulde vergilendirilmekte ve vergilemede ücretin safi tutarı dikkate alınmaktadır.

Yazımızda, öncelikle ücretin safi tutarının belirlenmesinde gayrisafi ücret tutarından indirilecek unsurlar arasında sayılan özel şahıs sigorta primlerinin özellikleri ve indirim koşulları yasal düzenlemeler esas alınarak irdelenecek; daha sonra ise belirtilen indirim esaslarına ilişkin olarak uygulamada ortaya çıkan sorunlar ve özellik arz eden konulara yer verilecektir.

2. YASAL DÜZENLEMELER:

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 61 inci maddesinde, gelirin unsurları arasında sayılan ücretin tanımı, 62 inci maddesinde de işverenin tanımı yapıldıktan sonra; “gerçek ücretler” başlığını taşıyan 63 üncü maddede ücretin gerçek safi değerinin belirlenmesinde, işveren tarafından verilen para ve ayınlarla sağlanan menfaatler toplamından indirilecek unsurlar hükme bağlanmıştır. Herhangi bir yasal zorunluluk bulunmaksızın, tamamen gönüllülük esasında ve iradi olarak katılımın söz konusu olduğu özel sigorta sistemi için ödenen primlerin

düzenlendiği Gelir Vergisi Kanununun 63 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının 3 üncü bendinde (3239 sayılı Kanunun 54 üncü maddesiyle değişen bent);

“Mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigortaları için hizmet erbabı tarafından ödenen primlerin (sigortanın Türkiye’de kain ve merkezi Türkiye’de bulunan bir sigorta şirketi nezdinde akdedilmiş olması ve sigorta priminin ödendiği ayda elde edilen ücret üzerinden, Kanunla kurulu sosyal güvenlik kurumlarına hizmet erbabı hissesi olarak hesaplanan prim veya aidatın aylık tutarını aşmaması şartıyla)” ücretin safi tutarının tespitinde, gayrisafi ücretten indirileceği ifade edilmiştir.

Belirtilen yasal düzenleme ile ilgili olarak, Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan 147, 149 ve 235 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğlerinde ise, özel şahıs sigorta primlerinin gayrisafi ücretten indirilmesine ilişkin usul ve esaslar açıklanmıştır.

Bu düzenlemelere göre, ücret geliri elde edenlerin gayrisafi ücretten indirebilecekleri özel şahıs sigorta primlerinin indirim koşulları aşağıdaki gösterildiği şekildedir:

2.1. Ödenen Primler Mükellefin Kendisine, Eşine ve Küçük Çocuklarına Ait Olmalıdır:

Ücretin gayrisafi tutarından indirilecek özel sigorta primlerinin, mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocukları için akdedilmiş sigorta poliçeleri nedeniyle ödenmiş olması temel koşullardan birisidir.

Yasal düzenlemede “eş” ve “küçük çocuk” tabiri açıklanmamış olmakla birlikte; eş, Medeni Kanun hükümlerine göre aralarında evlilik bağı kurulmuş kadın ve erkekten her biri olarak tanımlanmaktadır. Uygulamada kabul gören “küçük çocuk” tanımı ise, Gelir Vergisi Kanununun 4369 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 93 üncü maddesinde belirlenen “mükellefle birlikte oturan veya mükellef tarafından bakılan (nafaka verilmek suretiyle bakılanlar dahil) 18 yaşını doldurmamış çocuklar” tanımıdır. Bu tanım, yine Gelir Vergisi Kanununun özel gider indirimiyle ilgili 63/5 maddesinde hükme bağlanan “çocuk” tanımından farklıdır. Zira, 176 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğinde de , Gelir Vergisi Kanununun 93 üncü maddesine (4369 sayılı Kanunla kaldırılan madde) atıfta bulunularak, çocuk tabirinin mükellefle birlikte oturan veya mükellef tarafından bakılan (nafaka verilmek suretiyle bakılanlar dahil) 18 yaşını doldurmamış evlatları ifade ettiği belirtilmiş olmasına rağmen, daha sonra yayımlanan 218 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğinde özel gider indirimi uygulamasında “çocuk” tabirinin yaş sınırına bakılmaksızın ücretli ile birlikte oturan veya ücretli tarafından bakılan (gelir vergisine tabi geliri bulunmayan; nafaka verilmek suretiyle bakılan, evlat edinilenler ile ana ve babasın kaybetmiş torunlardan ücretli ile birlikte oturan) kişileri kapsayacağı açıklanmıştır.

Buna göre, mükellefin kendisi ve eşiyle ilgili olmayan özel sigorta primleri ücretin gayrisafi tutarından indirilemeyeceği gibi, 18 yaşını doldurmuş çocuklarına ait özel sigorta primleri de indirim konusu yapılamayacaktır.

ÖRNEK :

Ücretli (B) kendisi ve 18 yaşından küçük kızı ile 18 yaşından büyük oğlu için (A) sigorta şirketine sağlık sigortası primi yatırmıştır.

Buna göre, ücretli (B)'nin ücretinin gayri safi değerinin belirlenmesinde, sadece kendisi ve kızı adına yatırmış olduğu sigorta primleri dikkate alınacak, oğlu adına yatırmış olduğu sigorta primi ise dikkate alınmayacaktır.

2.2. Primler Kanunda Belirtilen Konularda Yaptırılan Sigortalar İçin Özel Sigorta Şirketlerine Ödenmiş Olmalıdır:

Gelir Vergisi Kanununun 63/3 üncü maddesinde belirlenen sigorta branşları hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigortalarıdır. Belirlenen konularla ilgili olmayan sigorta poliçeleri için ödenen primler ücretin gayrisafi tutarından indirilemeyecek; belirlenen konularda yapılmış olsa dahi mükellefin eşi veya küçük çocukları için Kanunla kurulmuş sigorta kuruluşlarına isteğe bağlı olarak ödemiş olduğu primler de indirilemeyecektir.

Bu kapsamda mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocukları için, özel sigorta şirketi niteliği taşımayan emekli kuruluşu, vakıf ve yardımlaşma sandıklarına yaptığı prim ve aidat benzeri ödemeleri ücretin gayrisafi tutarından indirilmesi olanaklı bulunmamaktadır. Aynı şekilde, ücretlinin eşi veya küçük çocukları için Sosyal Sigortalar Kurumu veya Bağ-Kur'a yapmış olduğu isteğe bağlı prim ödemeleri de indirimden yararlanamayacaktır.

ÖRNEK :

(A) firmasında çalışan ücretli (T), eşi adına Sosyal Sigortalar Kurumuna isteğe bağlı sigorta primi yatırmıştır.

Buna göre, ücretli (T)'nin ücretinin gerçek safi değerinin hesaplanmasında eşi adına Sosyal Sigortalar Kurumuna yatırmış olduğu isteğe bağlı sigorta primleri, adı geçen kurum özel sigorta şirketi niteliğinde olmadığından, indirim olarak dikkate alınmayacaktır.

2.3. Primler Türkiye'de Kain ve Merkezi Türkiye'de Bulunan Sigorta Şirketlerine Ödenmiş Olmalıdır:

Ödenen primlerin ücretin gayrisafi tutarından indirilmesinde gerekli şartlardan birisi de, primlerin Türkiye'de yerleşik ve kanuni veya iş merkezi Türkiye'de bulunan özel sigorta şirketlerine yatırılmış olmasıdır. Merkezi Türkiye'de bulunmayan özel sigorta şirketleri nezdinde akdedilmiş sigorta poliçelerine ilişkin primler ücretin gayrisafi tutarından indirilemeyeceği gibi; merkezi Türkiye'de bulunmakla birlikte, Türkiye'de faaliyette bulunmayan ve poliçe istihsal etmeyen sigorta şirketlerine yapılan prim ödemeleri de indirim konusu yapılamayacaktır.

ÖRNEK :

Türkiye’de çalışmakta olan ücretli (K), merkezi Almanya’da bulunan sigorta şirketine hastalık sigortası primi yatırmaktadır.

Buna göre, merkezi yurt dışında bulunan sigorta şirketine, hastalık sigortası primi olarak yatırılan tutarlar, ücretli (K)’nın ücretinin safi değerinde dikkate alınmayacaktır.

2.4. Primlerin Ödenmiş Olduğu Belgelendirilmeli ve Belgeler İşverene İbraz Edilmelidir:

Mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait şahıs sigorta priminin gayrisafi ücret tutarından indirilebilmesi için söz konusu primlerin ödendiğinin sigorta şirketi tarafından verilen fatura veya makbuz ile belgelendirilmesi ve bu belgelerin de işverenlere ibraz edilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, şahıs sigorta primleri sigorta şirketine doğrudan doğruya ödenmeyip, banka havalesi veya posta çeki ile de ödenebilmektedir. Söz konusu sigorta primlerinin banka veya posta aracılığı ile ödenmesi halinde ödemeye ilişkin belgenin makbuzda bulunması gereken bilgileri ihtiva etmesi ve belge aslının işverene ibraz edilmesi şartı ile belgede gösterilen miktarın o aya ait ücretten kesilen emekli aidatı veya sigorta primi ile kıyaslanarak ücretin vergi matrahının tespitinde dikkate alınması gerekir.

Ancak, söz konusu primlerin PTT veya bankalar aracı kılınmak suretiyle ödenmesi ve bu ödemeye ilişkin olarak sigorta şirketi tarafından ayrıca belge düzenlenmesi halinde, bu belgenin de işverene ibraz edilmesi gerekmektedir.

ÖRNEK:

(A) Bakanlığında çalışan ücretli (M), merkezi Türkiye’de bulunan sigorta şirketine ödediği sağlık sigortası primlerini bankamatik aracılığı ile ödemektedir..

Buna göre, bankamatik makbuzu banka dekontunda bulunması gereken bilgilerin tamamını taşımadığından, bu bankamatik makbuzlarının ücretin safi tutarının tespitinde tevsik edici belge olarak kabul edilmesi olanaklı olmayacaktır.

2.5. İndirilecek Primler Kanunen Belirlenen Haddi Aşmamalıdır:

Şahıs sigorta primlerini gayrisafi ücretten indirilebilmesi için Kanunen tespit edilen bir diğer koşul ise, indirilecek primlerin, ödendiği ayda elde edilen ücret üzerinden, Kanunla kurulu Sosyal Güvenlik Kurumlarına (Emekli Sandığı, Sosyal Sigorta Kurumu veya 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20 nci maddesinde düzenlenen sandıklara) hizmet erbabı hissesi olarak hesaplanan prim veya aidatın aylık tutarını aşmaması gereğidir.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta; ücretlinin zorunlu (yasal) olarak tabi olduğu Sosyal Güvenlik Kurumunun ve bu kuruma ücretli payı olarak ödenen prim veya aidatın, şahıs sigorta priminin indiriminde esas alınmasıdır. Bu çerçevede, belirtilen mukayesede ücretlinin fiilen tabi bulunduğu ve prim ödediği Sosyal Güvenlik Kurumu yerine başka bir kurumun prim veya aidatının emsal alınması söz konusu olmayacağı gibi; ücretlinin fiilen tabi bulunduğu sosyal güvenlik kurumuna hizmet erbabı hissesi olarak ödediği prim veya aidat yerine, aynı kurumun tahsil yetkisindeki tavan prim veya aidat tutarının da emsal alınması söz konusu olamayacaktır.

Bilindiği üzere, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa tabi işverenlerin yanında çalışan ücretlilerin prim matrahları ilgili Kanunun 77 ve 78 inci maddelerine göre tespit edilen aylık brüt kazanç tutarı olup; bu şekilde belirlenen prim matrahı üzerinden (hastalık, maluliyet, yaşlılık, ölüm sigortaları için) %14 çalışan payı hesaplanmaktadır.

Diğer yandan, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununda da yukarıda belirtilen ücretliler bakımından, yine aynı prim matrahı üzerinden çalışan için %2, işveren için %3 işsizlik sigortası primi ödeneceği hükme bağlanmıştır.

Bu düzenlemeye bağlı olarak yayımlanan 235 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğinde; ücretin gerçek safi değerinin tespitinde indirim konusu yapılan şahıs sigorta primleri için tavan teşkil eden ve “*Kanunla kurulu sosyal güvenlik kurumlarına hizmet erbabı hissesi olarak hesaplanan prim ve aidatın aylık tutarı*”nın belirlenmesinde, işsizlik sigortası kapsamındaki ücretliler bakımından Sosyal Sigortalar Kurumu’na diğer sigorta kolları için ödenen prim tutarları (çalışan payı) ile birlikte %2 oranındaki işsizlik sigortası çalışan payının da dikkate alınacağı açıklanmıştır.

Yapılan düzenlemelerden görüleceği üzere, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu’na tabi işverenlerin yanında çalışan ücretliler bakımından özel şahıs sigorta primlerinin indiriminde emsal alınacak tutar, sosyal sigorta ve işsizlik sigortası prim matrahı üzerinden çalışan payı olarak hesaplanacak $(\%14 + \%2) = \%16$ prim tutarıdır. Belirtilen bu açıklama 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunun geçici 20 nci maddesinde belirlenen işyerlerinde çalışan hizmet erbabı bakımından da geçerlidir. Bu durum 147 seri Numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğinde açık olarak ifade edilmiş olup bu konudaki açıklama aşağıdaki gibidir:

“... Sosyal Sigortalar Kurumuna tabi olmayan ve bu nedenle, 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesine göre kurulu olan özel emekli sandığı statüsüne tabi olan hizmet erbabı tarafından, kendisi, eşi ve küçük çocuklarına ait yukarıda açıklanan şartlara uygun olarak ödenen şahıs sigorta primlerinin de, Sosyal Sigortalar Kurumuna ödenen sigorta primi için uygulanan miktar sınırlamasına uyulması suretiyle, gayrisafi ücret tutarından indirilmesi mümkün bulunmaktadır.”

5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu’na tabi olarak çalışan ücretlilerde ise , özel şahıs sigorta primlerinin indiriminde emsal alınacak emeklilik keseneği, sözkonusu Kanunun 15 inci maddesine göre belirlenen aylık ve ücretler tutarı ile ödenekler toplamı üzerinden yine aynı Kanunun 14 üncü maddesine göre hesaplanacak %15 kesenek tutarıdır. Diğer yandan, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun 14 üncü maddesinin b bendine göre, emeklilik hakkı

tanınan bir vazifeye ilk defa girenlerin veya önceden emeklilik hakkı tanınan vazifelerde bulunmadan çalışmakta olduğu vazifesi emekliliğe tabi hale getirilenlerin (bu vazifede çalışmakta olanlarla kesenekleri geri verilenlerden bunları iade etmek istemeyenler dahil) emekliliğe esas ilk tam aylık ve ücretleri %25 giriş keseneğine tabi bulunduğundan ve bu iştirakçilerden belirtilen ay için ayrıca %15 kesenek kesilmediğinden; belirtilen iştirakçiler bakımından indirilebilecek özel şahıs sigorta prim tutarında , işe girişin ilk ayındaki %25 giriş keseneği emsal alınacaktır.

Gelir Vergisi Kanununun 63/3 maddesinde düzenlenen ve yukarıda açıklanan yasal sınırlama, ücret geliri elde eden mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocukları için ödemiş olduğu şahıs sigorta primlerinin toplamı bakımından geçerli olup; her birey için ayrı ayrı mukayeseye konu edilmeyecektir.

ÖRNEK :

(T) Bakanlığında çalışan memur (Y), (B) sigorta şirketine kendisi ve 18 yaşından küçük çocuğu adına toplam 40 milyon lira (20 milyon lirası kendisi, 20 milyon lirası çocuğu adına) şahıs sigorta primi yatırmıştır. Memur (Y)'nin ücretinden ilgili ayda T.C. Emekli Sandığına hizmet erbabı hissesi olarak kesilen tutar 25 milyon liradır.

Buna göre, memur (Y)'nin ücretinin safı tutarının hesaplanmasında, yatırmış olduğu şahıs sigorta primleri tutarından sadece 25 milyon liralık kısmı indirim konusu yapabilecektir.

3. ÖZELLİK ARZ EDEN DURUMLAR:

3.1. Kanunla Kurulan Sigorta Kurumlarından Emekli Olduktan Sonra Yeniden Ücretli Olarak Çalışanların Özel Sigorta Primlerinin İndirimi:

Kanunla kurulmuş bulunan T.C. Emekli Sandığı veya Sosyal Sigortalar Kurumuna tabi bir iş yerinden emekli olduktan sonra, Gelir Vergisine tabi ücret geliri elde edenler 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 63 üncü maddesi gereğince %7.5 oranında “destek primi” ödemek zorundadırlar. Bu durumdaki hizmet erbabının Gelir Vergisi Kanunu'nun 63/3 üncü maddesinde belirtilen özel sigorta primi ödemesi halinde, gayrisafi ücretten indirilecek özel sigorta priminin aylık tutarının tespitinde, emsal alınacak tutar konusunda uygulamada farklı görüşlere rastlanmaktadır.

Ancak, konu ile ilgili olarak 09.02.1986 tarih ve 19014 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 147 seri no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinin 4/a bölümünde, *“T.C. Emekli Sandığı veya Sosyal Sigortalar Kurumundan emekli olması nedeniyle, emekli aylığı dışında elde ettikleri gelir vergisine tabi ücretlerinden bu kurumlar için aidat veya prim kesilmeyen hizmet erbabının şahıs sigorta primi ödemesi halinde, bu tür şahıs sigorta primleri, T.C. Emekli Sandığına hizmet erbabı hissesi olarak ödenen en yüksek emekli aidatın bir aylık tutarını aşmaması şartıyla, ücret matrahının tayininde indirim olarak nazara alınabilecektir”* denilmiştir.

Buna göre, T.C. Emekli Sandığı veya Sosyal Sigortalar Kurumundan emekli aylığı almakta iken, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa tabi sigortalı bir işte çalışan hizmet

erbabının şahıs sigorta primi ödemesi halinde, bu şahıs sigorta priminin T.C. Emekli Sandığına hizmet erbabı hissesi olarak ödenen en yüksek emekli aidatının bir aylık tutarını aşmaması şartı ile, ücretin safi tutarının tespitinde indirim olarak dikkate alınması; dolayısıyla Sosyal Sigortalar Kurumu'na ödenen “destek primi” tutarının mukayesede dikkate alınmaması gerekmektedir.

3.2. Kamu Çalışanlarının Ödemiş Olduğu Şahıs Sigorta Primlerinin İndiriminde Ay Tabiri:

Bilindiği üzere, 04.10.1988 tarih ve 3472 sayılı Kanunla kabul edilen 289 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Devlet memurları ile diğer kamu görevlilerinin aylıklarının ödeme zamanları değiştirilmiştir. Söz konusu Kanunun 1 inci maddesinde, “*aylıklarını 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu ile 2914 sayılı Yüksek Öğretim Personel Kanunu hükümlerine göre almakta bulunan Devlet memurları ile diğer kamu görevlilerinin (sözleşmeli statüdeki personel dahil) aylık veya sözleşme ücretleri, ilki 15 Ekim 1987 tarihinde olmak üzere her ayın 15’inde ödenir.*

Aylıklarla birlikte ödenen zam ve tazminatlar, ödenekler, tayin bedeli, yakacak yardımı ile aylıklara ilişkin hükümler dairesinde ödenmesi ön görülen sair hakedişler hakkında da yukarıdaki şekilde işlem yapılır.

Devlet memurları ile diğer kamu görevlilerine ilişkin Kanunlarda yer alan “aybaşı” ibareleri “ayın 15’i” olarak uygulanır” hükmü yer almıştır.

Anılan Kanun Hükmünde Kararnamenin uygulanması konusunda 19.09.1987 gün ve 19589 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 100 seri no.lu Devlet Memurları Kanunu Genel Tebliğinde gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Bu çerçevede, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memur ve işçiler tarafından yukarıda belirtilen esaslara göre ödenen şahıs sigorta primlerine ait belgelerin, ödendikleri ay içinde işverenlerine ibraz edilmesi halinde, bu primler ilgili personelin ücretinin vergi matrahının tespitinde indirim olarak dikkate alınacaktır. Örneğin, 20.01.2001 tarihinde ödenen şahıs sigorta primine ait belgenin Ocak 2001 ayı içinde işverene ibrazı halinde, belgede gösterilen tutar Şubat 2001 ayı içinde ödenecek ücretin vergi matrahının tespitinde indirim olarak dikkate alınacaktır.

3.3. Ücret Geliri Elde Edilmeyen Dönemlerde Ödenen Şahıs Sigorta Primlerinin Durumu:

Ücretlerin hizmet akdi devamında yasal veya iradi nedenlerle (ücretsiz izin gibi) ücret geliri elde etmemeleri söz konusu olduğu gibi, işten ayrılma veya iş değiştirme aralığında da ücret geliri elde etmemeleri söz konusu olabilmektedir.

Belirtilen sebeplerle, çalışanların ücret geliri elde etmemesine rağmen, bu dönemlere ilişkin olarak şahıs sigorta primi ödemeleri halinde; ödenen bu primler düzeltme yoluyla geçmiş dönemlerde elde edilen ücretlerden veya gelecekte elde edilecek ücretlerden indirilmesi Kanunen

olanaklı değildir. Zira, Gelir Vergisi Kanununun 63/3 üncü maddesinde düzenlenen “...sigorta priminin ödendiği ayda elde edilen ücret üzerinden...” ibaresi, ücret ile şahıs sigorta primi arasında zamansal bağ kurduğu gibi, maddenin giriş hükmünde yer alan indirimlerin ücretin gayrisafi tutarından yapılması gerekliliği de bu imkanı vermemektedir.

3.4. Şahıs Sigorta Primlerinin Birkaç Aylık veya Yıllık Dönemler İtibariyle Toptan Ödenmesi Durumu:

Belirtilen konu ile ilgili olarak 147 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğinde gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Bu açıklamalara göre, şahıs sigorta priminin birkaç aylık veya yıllık dönemler itibariyle, defaten ödenmesi halinde, yapılan ödemenin bir aylık tutarı tespit edilip, her bir aya isabet eden miktarı o aylara ait hizmet erbabı hissesi olarak hesaplanan emekli aidatı veya sigorta primi tutarını aşmaması şartı ile ücretin gayrisafi tutarından indirilebilecektir. Şu kadar ki, aylık olarak hesaplanan indirim konu prim tutarı, ödeme belgesinin işverene ibraz edildiği ay da dahil olmak üzere, ödemenin ilişkin olduğu müteakip aylardaki ücretin matrahının tayininde nazara alınacaktır.

Bu uygulamada, şahıs sigorta primlerinin birkaç aylık veya yıllık dönemler itibariyle toptan ödenmesi halinde, indirim konu olacak aylık prim tutarı, toplam tutarın, ödenen primin ait olduğu aylara değil, prim ödeme belgesinin işverene ibraz edildiği ay da dahil olmak üzere, kalan aylara bölünmesi suretiyle tespit edilecektir.

Belirtilen açıklamalara göre, prim ödeme belgesinin ait olduğu dönem geçtikten sonra işverene ibraz edilmesi halinde ise, belgede gösterilen prim tutarı, bu tarihten sonra ödenen ücretlerin safı tutarının tespitinde indirim olarak dikkate alınmayacağı gibi geçmişe yönelik düzeltme de yapılmayacaktır.

ÖRNEK:

Ücretli (A) Ocak-Haziran 2001 dönemini (6 aylık) kapsayan hastalık sigortası poliçesi için (X) sigorta şirketine Mart 2001 de 150 milyon lira ödeme yapmış ve ödeme belgesini de aynı ayda işverene ibraz etmiştir. Sosyal Sigortalar Kanununa tabi olan (A) nın ödeyeceği SSK priminin aylık tutarı (çalışan payı) 30 milyon liradır.

Belirtilen ücretlinin ücret matrahının tespitinde, toptan ödediği özel sigorta priminin bir aylık tutarının, SSK priminin bir aylık tutarı olan 30 milyon lirayı aşmayan kısmı indirim olarak dikkate alınacaktır. Özel Sigorta Primine ait belgenin işverene ibraz edildiği ayda dahil olmak üzere, primin ait olduğu kalan ay sayısına bölünerek sigorta priminin aylık tutarı olan (150 milyon/4=)37,5 milyon tespit edilecek, bu tutarın 30 milyonluk kısmı Mart, Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında ücret matrahının tespitinde dikkate alınabilecektir. Ödemede ve ödeme belgesinin ibrazında gecikilen Ocak ve Şubat aylarında ise, indirilemeyen (150 milyon-120 milyon=) 30 milyon lira prim için herhangi bir düzeltme yapılmayacaktır.

3.5. Ücretlerini Yıllık Beyanname İle Beyan Eden Ücretlilerin Durumu:

Gelir Vergisi Kanununun 4444 sayılı Kanunla değiştirilen 86/1-a maddesinde, birden fazla işverenden alınmış olsa dahi, tevkif suretiyle vergilendirilen ücretler için yıllık beyanname verilmeyeceği ve diğer gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu ücretlerin yıllık beyannameye ithal edilmeyeceği hükme bağlanmakla birlikte; yine aynı Kanunun 95 inci maddesinde;

1-Ücretlerini yabancı memleketteki işverenden doğrudan doğruya alan hizmet erbabı,

2-Gelir Vergisi Kanununun 16 ncı maddesinde yazılı istisnadan faydalanmayan yabancı elçilik ve konsolosluk memur ve hizmetlileri ile,

3-Maliye Bakanlığınca yıllık beyanname ile bildirilmesinde zaruret görülen ücretleri elde edenlerin ücretlerini yıllık beyanname ile beyan edecekleri belirtilmiştir.

Belirtilen bu durum esas alındığında, uygulamada ücretlerini yıllık beyanname ile beyan etmek durumunda olan ücretliler bakımından Gelir Vergisi Kanununun 63/3 üncü maddesi hükümlerinin mi? yoksa yine aynı Kanunun 89/1 inci maddesi hükümlerinin mi? dikkate alınacağı konusunda görüş ayrılıkları ortaya çıkmaktadır. Zira, Gelir Vergisi Kanununun 89/1 inci maddesinde 63/3 üncü maddesinde yapılan düzenlemeden ayrı olarak, mükelleflerin yıllık beyanname ile bildirecekleri gelirlerden (doğal olarak yıllık beyanname ile beyan edilecek ücretler dahil) *“Beyan edilen gelirin % 5’ini ve her bir kişi için asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigortalarının primlerinin (Sigortanın Türkiye’de kain ve merkezi Türkiye’de bulunan bir sigorta şirketi nezdinde akdedilmiş ve gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olmak beyannameye alınmış ücretler varsa bunların safi miktarlarının hesaplanması sırasında ayrıca indirilmemiş bulunmak şartıyla....)”* indirilebilecekleri hükme bağlanmıştır.

Üstelik bazı değerlendirmelere göre, Gelir Vergisi Kanununun 89/1 inci maddesi şahıs sigortalarına ödenen primler bakımından mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocuklarının her biri için asgari ücretin yıllık tutarında limit tanınması nedeniyle 63/3 üncü maddeye göre avantaj sağlamaktadır, bu nedenle de ücretli lehine olduğu için 89/1 inci madde uygulanmalıdır.

Ancak, yapılan yasal düzenlemeler dikkatlice incelendiğinde görülecektir ki; Gelir Vergisi Kanununun 63/3 üncü maddesinde düzenlenen indirim mekanizması ile yine aynı Kanunun 89/1 inci maddesinde düzenlenen indirim mekanizması yıllık beyanname veren ücretlilerde birbirinin alternatifi değil, tamamlayıcıdır. Şöyle ki; Gelir Vergisi Kanununun 63/3 üncü maddesinde hükme bağlanan indirim gayrisafi ücretten yapıldığı için “safi ücret”in tespitiyle ilgili bir düzenleme; 89/1 inci maddesinde düzenlenen indirim ise beyanname üzerinden yapıldığı için “yıllık matrah” tespitiyle ilgili ve yıllık beyanname veren ücretliler bakımından tamamen tamamlayıcı nitelikteki bir düzenlemedir. Bu husus, Gelir Vergisi Kanununun 89/1 inci maddesinde yer alan *“... beyannameye alınmış ücretler varsa bunların safi miktarlarının hesaplanması sırasında ayrıca indirilmemiş bulunmak şartıyla ...”* ibaresiyle de açıkça ifade edilmiştir. Bu düzenlemelere göre, yıllık beyanname vermek durumunda olan ücretliler;

-Öncelikle Gelir Vergisi Kanununun 63/3 üncü maddesinde belirlenen koşullara uymak suretiyle gayrisafi ücret tutarından şahıs sigorta primlerini indirerek “safı ücretlerini” tespit edecekler,

-Yıllık beyannameye ithal edilen safı ücret (ve/veya diğer gelir unsurları toplamından) tutarından ise varsa safı ücretin tespitinde indiremedikleri şahıs sigorta primlerini, Gelir Vergisi Kanununun 89/1 inci maddesindeki şartlarla indirebileceklerdir.

3.6. Prim Ödemelerinin İşveren Aracılığıyla Yapılması :

Bu konuda 147 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğinin 4/a bölümünde yapılan açıklama aşağıdaki gibidir:

“.....sigorta priminin, sigorta şirketine hizmet erbabı tarafından doğrudan doğruya ödenmeyip, işverenler aracı kılınmak suretiyle ödenmesi halinde (grup sigortası gibi), sigorta mukavelesinin bir örneğinin işverende bulunması ve bu mukavelede sigorta priminin ödeme dönemlerinin, ayrıca bu dönemler için ödenecek prim tutarının belli edilmiş olması kaydıyla, hizmet erbabı için işveren tarafından ödenen ve işverenler tarafından da hizmet erbabının ücretinden kesilmek suretiyle tahsil edilen sigorta primi, ücretin vergi matrahının tayininde herbir kişi için ayrıca fatura veya makbuz aranmaksızın indirim olarak dikkate alınabilecektir.”

Tebliğle yapılan açıklamada, gerek grup sigortası ve gerekse ferdi ödeme şeklinde işveren tarafından çalışan adına yapılan prim ödemelerinin, işveren nezdinde belgelendirilmesi koşuluyla gayrisafi ücretten indirimine olanak sağlanmıştır.